

از «عصمت کبری» چه می دانیم! / فاطمه (س) در کلام معصومین

مراحل بالای عصمت که مخصوص معصومان و امامان و پیامبران است، موهبتی الهی است که به دنبال عصمت اکتسابی فراهم می آید و حضرت زهرا نیز از این قانون مستثنی نیست.

مراحل بالای عصمت که مخصوص معصومان و امامان و پیامبران است، موهبتی الهی است که به دنبال عصمت اکتسابی فراهم می آید و حضرت زهرا نیز از این قانون مستثنی نیست.

خبرگزاری مهر، یادداشت _ سید محمود جوادی: همه می دانیم که عصمت، عملی اکتسابی است و کسب این مقام علاوه بر داشتن ظرفیت عملی کافی برای دستیابی به آن، نیازمند توجه، توفیق و عنایت خاص پروردگار و فیض الهی است.

با این حال وقتی قرار است با کمی تأمل به مقوله عصمت و درجه عالی آن در خصوص حضرت زهرا (س) با استناد به آیات قرآن و روایات بپردازیم، مطمئنیم که نتیجه آن، حیرت آور خواهد بود. البته ما در این مقال سعی داریم در حد توان و درک خود گامی کوچک در مسیر معرفت شخصیت بی نظیر این زن والا مقام برداریم تا نسبت به دختر گرامی پیامبر اسلام ادای دین کرده باشیم.

گفته می شود، مراحل از عصمت تمام معصومان اکتسابی است. این مراحل برای هر انسانی از طریق ممارست عبادات و خودداری از انجام مجرمات و ترک اولی قابل دست یابی است، اما مراحل بالای عصمت که مخصوص معصومان و امامان و پیامبران است، موهبتی الهی است که به دنبال عصمت اکتسابی فراهم می آید و حضرت زهرا نیز از این قانون مستثنی نیست.

فاطمه (س) در کلام معصومین علیهم السلام

یکی از دلایل عصمت مطلق حضرت زهرا(س) این کلام پیامبر(ص) است که در منابع شیعی و سنی نقل شده: «فاطمه بضعه منی یسرّنی ما یسرّها ویغضبنی ما یغضبها» یعنی: فاطمه پاره وجود من است. شادمانم می کند هر کسی او را شاد کند و خشمگین می کند مرا کسی که او را خشمناک کند. در برخی روایات نیز رضایت و غضب فاطمه (س) با رضایت و غضب الهی پیوند خورده است.

حیات کوتاه اما پر برکت ایشان هرگز مانعی برای رسیدن آن حضرت به اوج مقام عصمت و فراتر از این مقام نیز نبود بلکه ایشان در طول عمر کوتاهشان توانستند چنان اوج بگیرند که امام زمان (عج) در حق ایشان می فرماید: «و فی إِبْتِئَةِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) لِي أَسْوَأَ حَسَنَةٍ» یعنی: در دختر پیامبر خدا(ص) برای من نیکوترین سرمشق است.

همچنین امام حسن عسکری (ع) در حق ایشان فرمود: «نحن حجج الله على خلقه وجدتنا فاطمة حجة علينا» یعنی: ما همه حجت خدا بر مردم و جدّه ما فاطمه حجت خدا بر ماست. بنابراین اگر حضرت فاطمه زهرا (س) دارای مقام عصمت کبری نبود، هرگز نمی توانست حجت خدا بر ائمه معصوم باشد.

حضرت زهرا سلام الله علیها در طول عمر کوتاه خویش به دلیل تربیت یافتن در دامان پیامبر (ص) و نیز بخاطر شایستگی فردی و داشتن ظرفیت بسیار بالا، توانستند با عمل کردن به دستورات الهی چنان با شتاب به مقام عالی «عصمت کبری» دست یابند که هیچ زنی به آن جایگاه نرسیده است.

مصحف حضرت زهرا (س)

روایت های متعددی وجود دارد که حکایت از سخن گفتن فرشته وحی با حضرت زهرا سلام الله علیها پس از رحلت پیغمبر (ص) دارد. حضور جبرئیل در خانه حضرت فاطمه (س) به منظور کاستن از آلام ایشان بخاطر فراق پدر و بازگو کردن اسراری بود که بعداً در کتابی به نام «مصحف فاطمه» توسط امیر المؤمنین حضرت علی علیه السلام گردآوری شد.

این مصحف که به فرموده امام صادق علیه السلام حرفی از قرآن در آن نیست و مشحون از اسرار گذشته و آینده است،

حکایت از عظمت مقام دخت گرامی پیامبر(ص) دارد که این مقام تا کنون هیچ زنی از زنان عالم به آن دست یافته است، مقامی که او را صاحب کتابی منحصر بفرد می کند، کتابی که نخستین کتاب در تاریخ اسلام بعد از نزول قرآن به شمار می رود.

رسیدن حضرت زهرا (س) به این جایگاه والا جز با مجاهدت فردی ایشان، تلاش و پیروی از دستورات الهی و دارا بودن ظرفیت فردی لازم و نیز شایستگی این مقام امکان پذیر نمی شد، تلاشی که در عین حال هرگز به مقام مادری و همسری ایشان - با همه گرفتاری ها و مشغله ها در کنار وظیفه خانه داری - آسیب نزد و ایشان را در جایگاهی بی نظیر قرار داد.

حضرت مریم (س) و اشاره قرآن به مقوله عصمت او

شاید برخی شبهه کنند مگر فاطمه کیست که توانسته با جبرئیل هم سخن شود؟ پاسخ: مگر ساره (همسر حضرت ابراهیم علیه السلام) و مادر حضرت موسی علیه السلام در قیاس با دخت پیامبر (ص) چه مقامی داشتند که آنان توفیق یافتند با فرشتگان هم سخن شوند اما حضرت زهرا سلام الله علیها نتواند همسخن شود.

با این حال هیچ شکی نیست که مقام حضرت مریم سلام الله علیها میان زنان عالم به قدری ممتاز بوده است که سرور زنان زمان خود به شمار می رفته است و در عین حال ممکن است بعضی ها مقام ایشان را در ردیف بالاترین مقام میان همه ی زنان عالم تصور کنند که مرتبه آن بالاتر از مرتبه حضرت زهرا (س) باشد اما با کمی تأمل و دقت در آیات قرآن که در شأن حضرت مریم (س) و در شأن اهل بیت پیامبر (ص) نازل شده است پی به نکات ظریفی خواهیم برد.

خداوند متعال در قرآن می فرماید: «وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ» یعنی: و (یاد کن) آن گاه که فرشتگان گفتند: ای مریم، همانا خدا تو را برگزید و پاکیزه گردانید و بر زنان جهانیان برتری بخشید. این تمجید و با توجه به بکارگیری فعل ماضی در این آیه - فصل الخطابی برای ایشان بود تا مقام عصمت حضرت مریم (س) آشکار شود و مهر تاییدی بر او از سوی پروردگار باشد و ایشان به جایگاه سرور زنان زمان خود برسد.

با این حال برخی معتقدند به دلیل اینکه هیچ اشاره مستقیمی به نام حضرت زهرا (س) در قرآن وجود ندارد پس بسیار مبالغه آمیز است اگر تصور شود منزلت حضرت زهرا (س) بالاتر از مقام حضرت مریم (س) است.

مهر تایید قرآن بر عصمت حضرت زهرا (س)

اما حال اگر تاملی در آیه تطهیر کنیم که می فرماید: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» در می یابیم که حضرت زهرا سلام الله علیها به اندازه ی پیامبر اکرم (ص) و سایر افراد اهل بیت پیامبر به مرتبه تطهیر رسیده است، و این آیه با بکار بردن فعل مضارع و استمراریت این فعل در زمینه طهارت اهل بیت علیهم السلام تاکید بسیار خاص دارد.

در آیه فوق مراد از اراده الهی اراده ی تکوینی است و نه اراده ی تشریحی، (زیرا اراده تشریحی برای همه افراد وجود دارد و اختصاصی به اهل بیت ندارد) از این آیه معلوم می شود که خداوند متعال با اراده تکوینی تخلف ناپذیر خود موهبت طهارت از هر گونه رجس و ناپاکی را - خواه در اندیشه های عقل نظری و خواه در نیت و جنبه عقلی عملی - به اهل بیت از جمله حضرت زهرا (س) عنایت فرموده است. پس بر اساس آیه تطهیر حضرت زهرا(س) دارای عصمت مطلقه است چون تطهیر در آیه مطلق است.

باید به این نکته توجه کرد که مرتبه عصمت و طهارت اهل بیت علیهم السلام مرتبه ای بسیار عالی و به نوعی دست نیافتنی است که اگر قیاسی ساده میان آیه تطهیر و آیه طهارت حضرت مریم (س) انجام دهیم و درجه طهارت این دو آیه را بسنجیم و واژگان آن را مورد مذاقه قرار دهیم، در می یابیم به کار رفتن صیغه مبالغه در آیه تطهیر در حق اهل بیت پیامبر علیهم السلام (یعنی طهارت مطلق) برتری مقام حضرت زهرا (س) میان زنان برگزیده عالم را آشکارتر می کند، و با فرمایش پیامبر اکرم (ص) که فرمود: «نزل ملک فبشرنی أن فاطمة سيدة نساء أهل الجنة»، پی به این نکته می بریم که مقام سیادت و سروری حضرت فاطمه (س) میان زنان اهل بهشت، جایگاه ومرتبه ای است که برتری ایشان بر حضرت مریم (س) نیز آشکار می نماید.

برخورد قابل تامل حضرت زهرا (س) و حضرت مریم (س) در خصوص بارداری

در روایت‌ها آمده است وقتی حضرت زهرا (س) امام حسین علیه السلام را باردار بود حضرت جبرئیل به پیامبر اکرم (ص) پیامی از جانب خداوند متعال رساند که فرزندی که فاطمه (س) در شکم دارد روزی توسط امت تو کشته خواهد شد. این خبر به گوش فاطمه (س) رسانده می‌شود و ایشان ابتدا در جواب پیامبر می‌فرمایند: من فرزندی که امت بعد از تو اورا بکشند نمی‌خواهم. اما وقتی حضرت جبرئیل به پیامبر (ص) این مژده را می‌دهد که مهدی امت تو (امام زمان علیه السلام) از نسل این فرزند خواهد بود، و این مژده به اطلاع حضرت زهرا (س) می‌رسد، دخت گرامی پیامبر از این اتفاق استقبال می‌کند و می‌گوید: «اکنون راضی شدم».

اما حال به این آیه در خصوص ماجرای بارداری حضرت مریم توجه کنید. وقتی فرشته وحی به سراغ حضرت مریم (س) رفت تا امر خداوند را در خصوص بارداری شدن حضرت مریم (س) به اطلاع او برساند و فرمود: «إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا وَ كَانُ أَمْرًا مَّقْضِيًّا»، و بارداری به امر خدا صورت گرفت، تحمل این اتفاق برای حضرت مریم بسیار سخت و گران آمد تا آنجا که گفت: يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَ كُنْتُ نَسِيًّا مَّسِيًّا (ای کاش پیش از این مرده و فراموش شده بودم).

وقتی این دو اتفاق ویژه را در خصوص بارداری شدن حضرت زهرا (س) و بارداری شدن حضرت مریم (س) در کنار یکدیگر قرار می‌دهیم و نوع برخورد این دو بانوی بزرگوار را با این دو خبر غیبی که از سوی خدا به این زن داده می‌شود مورد ارزیابی قرار می‌دهیم، ظرفیت متفاوت ایشان در پذیرش امر الهی برابری روشن می‌شود.

حضرت زهرا (س) آزموده شده الهی پیش از آفرینش

وقتی پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید که فاطمه (س) سرور زنان اهل بهشت است باید به این نکته توجه کرد که علاوه بر حضرت مریم (س) همسران پیامبر (ص) نیز در میان این زنان هستند و همگی در مراتب پایین تری قرار دارند.

همان گونه که نام و جایگاه افراد و خلایق در عالم اسماء پیش از آفرینش نزد خداوند آشکار بوده است به طور اولی و یقین شخصیت و مقام والای صدیقه کبری حضرت زهرا سلام الله علیها برای پروردگار پیش تر آشکار بوده است و آن حضرت (س) را پیش از آفرینش و در عالم نور و روح برای مقام عصمت و طهارت آزموده بود.

گفته می‌شود متن زیارت نامه حضرت زهرا سلام الله علیها از امام باقر(ع) نقل شده است و سند آن، کتاب‌های معتبر روایی شیعه است. در متن این زیارت نامه می‌خوانیم: « يَا مُتَّحَتَّةِ امْتَحَنَكَ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَكَ، قَوَّجَدَكَ لِمَا امْتَحَنَكَ صَائِرَةً، وَ زَعَمْنَا أَنَّ لَكَ أَوْلِيَاءَ وَ مُصَدِّقُونَ. » یعنی: ای آزموده! آزمودت خدایی که تو را آفرید، پیش از آنکه تو را بیافریند، پس به آنچه آزمودت تو را شکیبیا یافت، ما بر این باوریم که دوستان و تصدیق‌کنندگان تویم.

وقتی این فراز را از زیارتنامه می‌خوانیم نیازمند آنیم که ظرف معرفتیمان را وسعت ببخشیم تا نسبت به جایگاه ایشان شناخت بیشتری پیدا کنیم و این نکته را همواره در نظر داشته باشیم که دخت گرامی پیامبر (س) کسی است که خداوند عالم پیش از آفرینش، توجه ویژه‌ای به ایشان داشته است.

حضرت زهرا (س) انسان کامل و چند بعدی

علاوه بر آنچه در بالا به صورت مختصر در خصوص صدیقه طاهره حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها مطرح شد ایشان دارای بیش از ۱۰۰ لقب و کنیه هستند که نشان از کمالات بی نظیر دخت گرامی پیامبر و چند بعدی بودن این بانوی والا مقام است و هر کنیه و لقبش به توضیح مفصل نیاز دارد که در حوصله‌ی این مقاله نمی‌گنجد.

عمر کوتاه و زندگی سراسر حادثه حضرت زهرا (س) از بدو تولد تا شهادت آن حضرت آکنده از اتفاقات ناگواری بود که کمتر زنی پیدا می‌شود توان تحمل این همه سختی را دارا باشد. حضرت زهرا (س) در شعری که در رثای پیامبر اسلام(ص) سروده اند درباره ناگواری‌های زندگی که بر ایشان گذشته اشاره کوچکی می‌کنند و می‌فرمایند:

مَا دَا عَلَيَّ مَن شَمَّ ثُرْبَةَ أَحْمَدَ

أَنْ لَا يَشَمَّ مَدَى الزَّمَانِ عَوَالِيَا

صَبَّتْ عَلَيَّ مَصَائِبُ لَوْ أَنَّهَا

یعنی: کسی که خاک احمد (پیامبر) را می بوید دیگر چه ضرری برای او دارد که در تمام عمرش هیچ عطر خوشبوی دیگری را نبوید؟!

مصیبت هایی بر من وارد شد که اگر این مصیبت ها بر روزها وارد می شد، آن روزها تبدیل به شب می شدند.

بازهم در اینجا می توان از این دو بیت شعر فهمید که ظرفیت وجودی تحمل حضرت زهرا (س) تا چه اندازه بزرگ و عظیم بوده است که - به اقرار آن حضرت در این شعر - کسی دیگر جز ایشان توان و تحمل اینهمه مصیبت را ندارد. لذا باید گفت که حضرت زهرا (س) با اینکه دارای ظرفیت بسیار بالایی در زمینه کسب مقامات معنوی و آسمانی بودند، ظرفیت غیر قابل تصویری در زمینه تحمل مصائب بسیار بزرگی را داشتند که کمتر کسی چنین ظرفیتی را دارا بودند.

در پایان باید گفت، سخن درباره شخصیت و عصمت حضرت زهرا سلام الله علیها برای محققین و دستداران ایشان هرگز کار آسانی نیست و هر فردی که در این زمینه تلاش می کند، به اندازه ظرفیت معرفتی خود قدم به عالم شناخت آن حضرت برمی دارد.